

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสันโดษในพระพุทธศาสนาเถรวาทและแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งเปรียบเทียบความแตกต่างและความสอดคล้องของแนวคิดทั้งสองอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สอดคล้องในเชิงบริบทกับหลักพุทธธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่าความหมายของสันโดษที่นิยมใช้ทางศาสนาคือ ยินดี และพอใจในสิ่งของที่มีอยู่และที่ได้มาโดยชอบธรรม แต่อีกความหมายหนึ่งที่ทั่วไปคุ้นเคยคือการรู้จักพอ สันโดษมีสามประเภทคือสันโดษตามที่ได้ (ยถาลาภสันโดษ) สันโดษตามกำลัง (ยถาพลสันโดษ) และสันโดษตามฐานะ (ยถาสารูปสันโดษ) เป้าหมายของสันโดษระดับต้นคือเพื่อการพึ่งตนเองเพื่อการละอกุศลธรรม เพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อความสุข ส่วนเป้าหมายระดับสูงคือการพ้นทุกข์ในการปฏิบัติตามหลักสันโดษใช้ทั้งบุญกิริยาวัตถุ 3 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยใช้ศีลและหลักธรรมอื่นร่วมสนับสนุนเช่น อโลภะ อโมหะ วิริยารัมภะ สังวร ปหานะ สติสัมปชัญญะ สมชีวิตตาและมัตตัญญูตา ส่วนความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดถือกันเป็นความหมายกว้างๆ คือปรัชญาในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางโดยอาศัยความรู้และหลักธรรมสนับสนุน เช่น สันโดษ สัจจะ อปปรมาทะ มัตตัญญูตา วิริยะสัจจะ เป็นต้น ความหมายเฉพาะของเศรษฐกิจพอเพียงคือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้สิ่งของและปัจจัยสี่อย่างพอประมาณ เพื่อการดำรงอยู่โดยเพียงพอกับตนเองและกับผู้อื่น องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงมีสองส่วนคือส่วนที่เป็นทฤษฎีเป็นส่วนของหลักวิชาทั้งทางโลกและทางธรรม และส่วนที่เป็นการปฏิบัติใช้บุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญคือการพอมีพอกินและการดำรงอยู่

ผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบพบว่า แนวคิดทั้งสองมีหลักมีขั้วมีขั้วปฏิบัติ (ทางสายกลาง) เป็นแกนกลางในการปฏิบัติร่วมกันอีกทั้งมีความสัมพันธ์และสามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องกันได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาตนเองและบริบทของสังคมโดยอาศัยหลักธรรมสนับสนุนที่ใกล้เคียงกัน และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอาจเป็นการพัฒนาแนวคิดสันโดษ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ในบริบทของสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งสองแนวคิดเห็นสอดคล้องกันว่าศาสนาเป็นต้นนำระบบเศรษฐกิจโดยผ่านกระบวนการสร้างปัญญาทางพระพุทธศาสนา ส่วนการปฏิบัติของแนวคิดทั้งสองเป็นการปฏิบัติแบบองค์รวม เป็นลำดับขั้นตอน เน้นการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับโลกความจริงและอาศัยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ